

Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları: 830

İslam İktisadında Para
Bakırdan Dijitale

Editör
Dr. Cem KORKUT

ISBN: 978-625-7069-40-3

1. Baskı, Mart 2020, Ankara, 1.000 Adet

© Bütün Yayın Hakları Türkiye Diyanet Vakfı'na aittir.
Bu eser Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık
Ticaret İşletmesi İcra Kurulu'nun 31.03.2020 tarih
ve 140 sayılı kararıyla uygun görülmüştür.

Yayıncı Sertifika No: 15402

BASKI: **TDV**
YAYIN MATBAACILIK TİC. İŞLETMESİ
BASİMEVİ | PRINTING HOUSE

Ostim OSB Mh. 1256 Cd. No:11

Yenimahalle / ANKARA

Tel: 0312 354 91 31 (pbx)

Faks: 0312 354 91 32

e-posta: bilgi@tdv.com.tr

Özgeçmişler

Abdullah Durmuş

Abdullah Durmuş, İstanbul Üniversitesi (İÜ) İlahiyat Fakültesi'nde Doç. Dr. olarak görev yapmaktadır. 2000 yılında yüksek lisansını ve 2008 yılında doktorasını Marmara Üniversitesi'nde "Fıkhî Açından Günümüz Para Mübadelesi İşlemleri" başlıklı tezi ile tamamlayan Durmuş, 2002-2009 yılları arasında Kuveyt Türk Katılım Bankası Danışma Kurulu'nda görev almıştır. 2009 yılında Kuveyt'te İslam İktisadı Araştırmaları Enstitüsü'nde (Ma'hed ed-Dirâsât el-İktisâdiyye el-İslâmiyye) İslami Finans Standartları, Faizsiz Yatırım Araç ve Yöntemleri konusunda çeşitli sertifikalar alan Durmuş, 2014 yılında ise İÜ'nde öğretim üyesi olarak çalışmaya başlamıştır. Durmuş'un İslam hukuku ve İslami finans alanında yayımlanmış ulusal ve uluslararası makale, kitap ve kitap bölümleri bulunmaktadır.

Abdurrahman Candan

Abdurrahman Candan, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi (AHB-VÜ) İslami İlimler Fakültesi'nde Profesör olarak görev yapmaktadır. Başta merhum babası Abdülcelil Candan olmak üzere Arap dili edebiyatı ve klasik dini bilgiler alanında ders veren hocalardan özel eğitim ve İslami ilimler alanında icazetname aldı. 1996 yılında Yüzüncüyıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde lisans, 1998 yılında yüksek lisans eğitimini tamamladı. 2002 yılında, Diyanet İşleri Başkanlığı, Konya Selçuk Eğitim Merkezi ihtisas kursunu dereceyle bitirdi. Diyanet İşleri Başkanlığı'nda

İmam-Hatip, Vaiz, Müftü ve Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı olarak görev yaptı. 2005 yılında Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İslam Hukuku bilim dalında “İslam Hukukunda İlet Tespit Yöntemleri” başlıklı tezi ile doktorasını tamamladı. 2013 yılında doçent oldu. Halen AHBVÜ İslami İlimler Fakültesi İslam Hukuku Bilim anabilim dalında Profesör olarak göreve devam eden Candan’ın İslam Hukuku alanında ulusal ve uluslararası kitap, kitap bölümü ve makaleleri bulunmaktadır.

Abdurrahman Yazıcı

Abdurrahman Yazıcı, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi (ASBÜ) İslami İlimler Fakültesi, İslam Hukuku anabilim dalında Doç. Dr. olarak görev yapmaktadır. Aynı zamanda ASBÜ Uluslararası İslam Ekonomisi ve Finansı Uygulama ve Araştırma Merkezi’nin müdürlüğü görevini yürütmektedir. Lisansını, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi’nde (AÖF) tamamlamıştır. Yüksek Lisansını 2006 yılında, doktorasını 2012 yılında bitirerek İstanbul Üniversitesi’nden İslam Hukuku alanında yüksek lisans ve doktora derecelerini almıştır. Birer yıl süreyle Suriye’de Şam Arap Dili Enstitüsü’nde ve Almanya Georg-August Göttingen Üniversitesi’nde alanında araştırma ve dil geliştirme amacıyla bulunmuştur. 2015-2018 yılları arasında Bahreyn merkezli İslam İşbirliği Teşkilatı’nın kurumlarından İslami Bankalar ve Finans Kurumları Genel Meclisi’nde (CIBAFI) “Araştırmacı Ekonomist” olarak görev yapan Yazıcı, halen ASBÜ’de İslam İktisadi başta olmak üzere Osmanlı Hukuku, İktisat Tarihi ve İslam Miras Hukuku alanlarında araştırmalarına devam etmektedir.

Ali Polat

Ali Polat, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi (AYBÜ), Siyasal Bilgiler Fakültesi, İktisat Bölümü’nde Doç. Dr. olarak görev yapmaktadır. İstanbul Üniversitesi SBF’de lisansını tamamladıktan sonra Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Bankacılık Anabilim dalında yüksek lisans ve doktora derecelerini almıştır. Yüksek lisans ve doktora çalışmalarını yürüttüğü dönem içerisinde Faisal Finans

Kurumu A.Ş, Family Finans Kurumu A.Ş ve Türkiye Finans Kurumu A.Ş Dış İşlemler Bölümlerinde değişik görevlerde çalışan Ali Polat 2000'de başladığı bankacılık kariyerine 2009 itibari sonlandırmış ve aynı tarih itibariyle öğretim üyesi olarak King Saud University, College of Business Administration, Riyad, Suudi Arabistan'da çalışmaya başlamıştır. Özel sektör ve kamu kesiminde farklı görevlerde bulunan Polat, halen Suudi Arabistan Hail Üniversitesi'nde misafir öğretim üyesi olarak akademik çalışmalarına devam etmektedir.

Cem Korkut

Cem Korkut, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi (AYBÜ), Siyasal Bilgiler Fakültesi, İktisat Bölümü'nde Dr. Öğr. Üyesi olarak görev yapmaktadır. Ayrıca Türkiye Bilimler Akademisi'nde (TÜBA) Başkan danışmanı olarak çalışmaktadır. Lisansını, Türkiye derecesi ile burslu olarak girdiği TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi (TOBB ETÜ) İktisat bölümünde yüksek onur öğrencisi olarak tamamlamıştır. 2011 yılında araştırma görevlisi olarak başladığı AYBÜ'de 2014'te bitirdiği yüksek lisans tezinde günümüzdeki İslami finans kurumlarının öncüsü olarak nitelenen para vakıfları üzerine çalışmıştır. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi'nde (İZÜ) İslam ekonomisinde sermaye oluşumu, birikimi ve yapısı konusundaki tezi ile doktora derecesi almıştır. İslam ekonomisi, İslami bankacılık ve finans, para vakıfları gibi konularda yayımlanmış ulusal ve uluslararası makaleleri, kitap bölümleri bulunan Korkut aynı zamanda Ankara Düşünce ve Araştırma Merkezi'nin (ADAM) aktif bir üyesi olup bu merkezdeki İslam Ekonomisi Okulu'nun yürütücüsüdür.

Fatih Kaplanhan

Fatih Kaplanhan, İstanbul Zaim Üniversitesi (İZÜ), İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve Finansman Bölümü'nde Dr. Öğr. Üyesi olarak görev yapmaktadır. Ayrıca Erişim Sağlayıcıları Birliği'nde (ESB) Genel Sekreter Yardımcısı olarak çalışmaktadır. Lisansını, Marmara Üniversitesi, İktisat bölümünde tamamlamıştır. 2002

- 2011 yılları arasında bazı kamu kurumlarında ve özel sektörde ERP danışmanlığı, Mali Müşavirlik, Bağımsız Denetçilik yapmıştır. Hacettepe Üniversitesi Maliye Bölümünde başladığı doktora çalışmasını 2013 yılında “Belediyelerin Finansman Sorununa Alternatif Çözüm Önerileri” konusundaki tezi ile tamamlamıştır. 2011 yılında Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi’nde başladığı akademik görevine 2014 yılında İZÜ’de devam etmektedir. Mali hukuk, kripto para, internet ve sosyal medya gibi konularda yayımlanmış ulusal ve uluslararası makaleleri bulunan Kaplanhan, aynı zamanda Ankara Düşünce ve Araştırma Merkezi (ADAM) Vakfı Yönetim Kurulu üyesidir.

Halil İbrahim Yaşlak

Halil İbrahim Yaşlak, ASELSAN’da Baskı Devre Kartı (BDK) ve Ara-Bağlantı Tasarım Ekibinde Lider Mühendis olarak görev yapmaktadır. Lisansını ve yüksek lisansını Ortadoğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) Elektrik ve Elektronik Mühendisliği bölümünde tamamlamıştır. Yaşlak’ın BDK Tasarımı alanında uluslararası tasarım ödülleri bulunmaktadır. Yaşlak aynı zamanda Ankara Düşünce ve Araştırma Merkezi (ADAM) Vakfı ihtisas programının ilk mezunlarından.

Hasan Doğan

Büyükelçi Doç. Dr. Hasan Doğan, T.C. Cumhurbaşkanlığı Özel Kalem Müdürlüğü görevini yürütmektedir. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve Atılım Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nden lisans derecesi alan Doğan, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde 2002’de “İslam Hukukunda milletlerarası antlaşmalar ve hukuki sonuçları” başlıklı tezi ile yüksek lisans ve 2008’de “İslam Hukukunda iftira suçu ve cezası” başlıklı tezi ile ise doktorasını tamamlamıştır. 2019 yılında Doçentlik unvanı alan ve Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nde ders veren Doğan’ın İslam Hukuku alanında yayımlanmış ulusal ve uluslararası makale ve kitapları bulunmaktadır.

Melih Turan

Melih Turan, lisans eğitimini finansal teknoloji dalında Bilkent Üniversitesi Muhasebe Bilgi Sistemleri bölümünde tamamladı. Bir yıl Fransa Burgundy İşletme Okulunda eğitim gördü. Yüksek lisansını İslam İktisadı ve Finansı üzerine Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü, Ortadoğu Ekonomi Politikası alanında tamamladı. Halen aynı alanda doktora öğrenimine devam ediyor. Profesyonel ve akademik çalışmalarını katılım bankacılığı, finansal teknolojiler ve İslam İktisadı ve finansı alanlarında sürdürüyor. “Zekât Politikası” ismiyle yayımlanmış bir telif kitabı ve Umer Chapra’nın yazdığı “İktisadın Geleceği: İslamî Bir Bakış” adıyla da bir çeviri kitabı bulunmaktadır.

Necmeddin Güney

Necmeddin Güney, Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nin İslam Hukuku anabilim dalında Dr. Öğr. Üyesi olarak görev yapmaktadır. Ayrıca KTO Karatay Üniversitesi İslam Ekonomisi ve Finans bölümünde misafir öğretim üyesi olarak da derslere girmektedir. 2003 yılında Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun olmuştur. 2005 yılında aynı fakültede araştırma görevlisi olarak göreve başlamıştır. 2006’da yüksek lisans tezini, 2013 yılında ise garar yasağı konusundaki doktora tezini tamamlamıştır. Doktora çalışması devam ederken Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi’nden (AÖF) mezun olmuştur. 2009’da New York’ta bulunan Columbia Üniversitesi’nde bir yıl süreyle ve 2018’de Cidde’de bulunan İslam Kalkınma Bankasına bağlı IRTI’da iki ay süreyle misafir araştırmacı olarak bulunmuştur. Arapça, İngilizce ve Almanca bilmektedir.

Ömer Faruk Tekdoğan

Ömer Faruk Tekdoğan, T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Ekonomik Programlar ve Araştırmalar Genel Müdürlüğü’nde Daire Başkanı olarak görev yapmaktadır. 2005 senesinde İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İngilizce İşletme Lisans programından mezun olmuş, aynı

sene içerisinde başarıyla geçtiği yarışma sınavları sonucunda Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı'nda Hazine Uzman Yardımcısı unvanıyla çalışmaya başlamıştır. 2012 senesinde İktisat Yüksek Lisansı eğitimi için gittiği ABD'de North Carolina State University'den 2014 senesinde mezun olmuştur. 2019 senesinde İstanbul Üniversitesi İslam İktisadı ve Finansı alanında Doktora derecesini almıştır. 2016 ile 2017 senelerinde merkezi Paris/Fransa'da bulunan İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatında (OECD) Kalkınma İşbirliği Direktörlüğünde altyapıyı geliştirme, özel sektörü geliştirme, yatırım ortamını iyileştirme amacıyla yapılan kalkınma yardımlarına dair çalışmalara ve yapılan yayınlara katkıda bulunmuştur. İslam iktisadı, İslami finans, parasal iktisat alanlarında yayımlanmış çeşitli Türkçe ve İngilizce konferans bildirileri ve makalelerinin yanı sıra çeviri kitapları mevcuttur.

Yavuz Demirdöğen

Yavuz Demirdöğen, Süleyman Demirel Üniversitesi (SDÜ), İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Bankacılık ve Finans Bölümünde 2 yıldır Dr. Öğr. Üyesi olarak görev yapmaktadır. Lisans eğitimini Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) Matematik Bölümünde tamamlamıştır. İşletme (MBA, İnönü Üniversitesi), Geometri (Kırıkkale Üniversitesi) ve Sayısal Yöntemler'den yüksek lisans yapan Demirdöğen, 7 sene Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi (AYBÜ) İktisat Bölümünde öğretim görevlisi olarak çalıştıktan sonra doktorasını AYBÜ Bankacılık ve Finans ana-bilim dalında tamamlayarak öğretim üyesi olarak SDÜ'ye geçmiştir. Doktora tezi AcademiaPress tarafından Amerika'da "The Economics of Kidney Transplantation" adıyla basılmıştır. Physica gibi SCI dergilerde de yayını olan Demirdöğen'in yerli ve yabancı dergilerde makaleleri yayınlanmıştır. İslami finans ve finansal teknolojiler alanında çalışmaları bulunan Demirdöğen yeni nesil teknolojilerin finans alanına uygulamaları üzerine çalışmalarına devam etmektedir.

İçindekiler

Özgeçmişler.....	IV
Sunuş.....	XII
İslâm İktisadında Para ve Para Politikası Uygulaması.....	1
<i>Dr. Cem KORKUT</i>	
İslâm Hukukunda Para Kavramı ve Paranın Yeri.....	29
<i>Dr. Necmeddin GÜNEY</i>	
Sınır Ötesi Ödeme Sisteminin Ekonomi Politikası ve İslâm Ekonomisi Bağlamında Değerlendirmeler.....	63
<i>Doç. Dr. Ali POLAT</i>	
Para Sistemlerindeki Dönüşümün Dünü, Bugünü ve Geleceği.....	101
<i>Dr. Fatih KAPLANHAN</i>	
Kaydı Para Üretimi ve Fıkhî Açısından Bir Değerlendirme.....	139
<i>Doç. Dr. Abdurrahman YAZICI</i>	
Kısmi Rezerv Bankacılığı Sistemi ve İslâmî Bir İktisadi Düzen İçin Uygunluğu.....	167
<i>Dr. Ömer Faruk TEKDOĞAN</i>	
İslâm Hukuku Açısından Kaldıraçsız Spot, Kaldıraçlı Forex ve Türev Döviz (Para) İşlemleri.....	199
<i>Doç. Dr. Abdullah DURMUŞ</i>	
İslâm Hukuku Bakımından Kripto Para Uygulamaları.....	229
<i>Doç. Dr. Hasan DOĞAN</i>	
Bitcoin Örneği Üzerinden Fıkhın Kripto Paralara Bakış Açısı.....	257
<i>Prof. Dr. Abdurrahman CANDAN</i> <i>Y. Müh. Halil İbrahim YAŞLAK</i>	
İslâmî Finansa Kripto Para ve Blok Zinciri Teknolojisinin Kullanım Potansiyeli.....	293
<i>Melih TURAN</i>	
İslâmî Finansın Gelişiminde Finansal Teknolojik Yenilikler.....	311
<i>Dr. Yavuz DEMİRDÖĞEN</i>	

Sunuş

Bu çalışmanın ve kitabın amacı tarihsel süreç içerisinde para ve para politikasının gerek toplum ihtiyaçları gerekse de teknolojik ilerleme ve gelişme çerçevesindeki değişimini ve İslam ekonomisindeki yerini anlamaktır. Farklı alanlarda ve konularda uzmanların hazırlamış olduğu bölümler geçmiş uygulamalar, günümüzdeki gelişmeler ve gelecek perspektifi açısından İslam fıkhnının paraya yaklaşımından teknolojinin ilerlemesi ile sürekli gelişen para politikasına, ödeme sistemlerinden ortaya çıkan yeni küresel parasal düzene kadar İslam ülkelerinin karşılaştığı ve karşılaşacağı meydan okumaları göz önüne sermektedir. Kitabın özgün yanı bölümlerde sadece durum tespiti yapılmamasıdır. Her bölüm ilgili konu hakkında analiz ve değerlendirmeler yaptıktan sonra aynı zamanda alternatif modeller ve yöntemler önererek İslam ülkelerine yeni finansal ve parasal gelişmeler konusunda bir nevi yol haritası çizmektedir.

Cem Korkut, “İslam İktisadında Para ve Para Politikası Uygulaması” başlıklı bölümünde tarih boyunca insanlığın paraya yaklaşımını ele almaktadır. Paranın modern ekonomideki tanımına ve geleneksel sistemin üzerine inşa edildiği ilkelere değindikten sonra Korkut, İslam iktisadının parayı ele alış biçimine odaklanmaktadır. İslam devletlerinin tarih boyunca para politikasına yaklaşımlarının ele alındığı bölümde çağımızda paranın yanlış tanımlanmasının ortaya çıkardığı sorunlardan bahsedilmektedir. Çalışma aynı zamanda İslami bir para politikasının hedeflerini ve uygulamalarını geleneksel para sistemi ile mukayeseli şekilde ele alarak İslami iktisat sisteminin teşekkül edilmesinde para politikasının önemine işaret etmektedir.

Necmeddin Güney, “İslam Hukukunda Para Kavramı ve Paranın Yeri” başlıklı bölümünde İslam hukuku bağlamında paranın tedavüle sürülmesini ve ticari işlemlerde paranın durumuna dair hükümlere genel bir şekilde değinmektedir. Ayrıca klasik fıkıh literatüründeki para anlayışı ve tasnifini de ortaya koyan Güney, İslam iktisadı kapsamında para basma yetkisi, para tağşişleri, paranın cinsinin ne olması gerektiği konularına değinmektedir. Paranın geliri olan faizin ticari akitler, ortaklık ve borç ilişkileri ile olan bağlantısı da bu bölümde incelenen diğer konu başlığıdır.

Ali Polat ise bölümünde konuya ekopolitik yönden yaklaşıyor. “Sınır Ötesi Ödeme Sistemi’nin Ekonomi Politikası ve İslâm Ekonomisi Bağlamında Değerlendirmeler” başlıklı çalışmasında uluslararası finans ve bankacılık hizmetlerinin küresel düzeyde geleneksel sistemler ile yürütülmesini sorgulamaktadır. Katılım finansı hizmetlerinin küresel sistemde değiştirilmesi mümkün olmayan teknik konulardan birisi olan ödeme sistemlerine sunabileceği hizmetleri değerlendiren Polat, yeni finansal teknolojilerinin gelişmesinin ödeme sistemleri üzerindeki etkisini incelemektedir.

“Para Sistemlerindeki Dönüşümün Dünü, Bugünü ve Geleceği” başlıklı bölümünde Fatih Kaplanhan, insanlık tarihinde vuku bulmuş para sistemindeki değişimlerde etkin aktör ülkeleri ve faktörleri vurguladıktan sonra parasal ve bölgesel birliklerin önemini anlamak için para çeşitlerinin gelişim ve değişim sürecini, bu değişimde nelerin belirleyici olduğu üzerinde durmaktadır. Kaplanhan, paranın regülasyonunda etkin olmanın en az ülkeyi yönetmek kadar önemli olduğu bilinci ile para sisteminin yarınında söz sahibi olmak için para sisteminin dünü ve bugünü irdelemiştir. Teknolojik gelişmeler neticesinde ortaya çıkacak para sistemlerinde proaktif bir rol almak için ekonomik-mali birliktelik aşamaları değerlendirilmiştir. Ülkeler arası ekonomik ve finansal iş birliklerinin önemine dikkat çekilen çalışmada Kaplanhan, özellikle dış ticarete küresel hakim döviz cinsleri ile ticarete alternatif yöntemler önermektedir. İslam ülkelerinin topyekûn kalkınmasının en önemli şartının iş birliği olduğunu vurgulayan Kaplanhan, bu iş birliği çerçevesinde uygulanacak parasal ve ticari politikaları analiz etmektedir. Kaplanhan, İslam dünyasının önümüzdeki dönemde para